

<https://doi.org/10.30836/igs.1025-6814.2021.3.238341>

90-річний ЮВІЛЕЙ АКАДЕМІКА НАН УКРАЇНИ ЛЯЛЬКА ВАДИМА ІВАНОВИЧА

Короткий огляд біографії та наукового доробку академіка НАН України В.І. Лялька з нагоди 90-річного ювілею.

Ключові слова: Вадим Іванович Лялько; біографія; гідрогеологія; гідроекологія; геотермія; аерокосмічні дослідження Землі.

1 вересня 2021 р. виповнилося 90 років відомому вченому в галузі аерокосмічних досліджень Землі, геології, гідрогеології, геоecології, геотермії, академікові НАН України Вадиму Івановичу Ляльку.

В.І. Лялько народився в 1931 р. у м. Переяслав Київської області в родині службовців. У 1955 р. закінчив з відзнакою геологічний факультет Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка. У подальшому його життя пов'язане з Академією наук України. До 1992 р. він працював в Інституті геологічних наук (ІГН) АН УРСР, де пройшов шлях від інженера відділу гідрогеології до завідувача відділу тепломасопереносу в земній корі. Протягом 1974—1978 рр. В.І. Лялько був заступником академіка-секретаря, в. о. академіка-секретаря Відділення наук про Землю АН УРСР. З 1992 по 2016 р. — директор Наукового центру аерокос-

мічних досліджень Землі (ЦАКДЗ) ІГН НАН України, член Бюро Відділення наук про Землю НАН України. Нині Вадим Іванович є почесним директором ЦАКДЗ ІГН НАН України.

У 1964 р. ювіляр захистив кандидатську дисертацію на тему «Формирование, оценка и прогноз изменения ресурсов подземных вод в условиях засушливой зоны Украины», де вперше застосував новий фізико-математичний напрям — тепловологоперенос у капілярно-пористих середовищах. У 1972 р. захистив докторську дисертацію на тему «Исследование особенностей тепло- и массопереноса в подземных водах юго-запада Русской платформы и сопредельных регионов». У 1992 р. В.І. Лялька обрано членом-кореспондентом НАН України (спеціальність «гідрогеологія»), а у 2010 р. — академіком НАН України (спеціальність «географія, дистанційні дослідження природних ресурсів»).

Учений зробив суттєвий внесок у світову геологічну науку. Діапазон його інтересів широкий — аерокосмічні дослідження Землі, геологія, гідрогеологія, геоecологія, геотермія.

Фундаментальні праці Вадима Івановича дали змогу обґрунтувати новий напрям у науках про Землю — енергомасообмін у геосистемах, який розвивається у форматі оригінальної наукової школи. Вона розглядає енергомасообмін у геосистемах, його вплив на дуже чутливі до дії різних природних й антропогенних факторів фізико-хімічні і біологічні механізми, які відповідають за формування спектрального відгуку природних об'єктів.

В.І. Лялько досяг значних успіхів у теоретико-методичному обґрунтуванні і практичному випробуванні у виробничих умовах нових методів аерокосмічного землезнавства (радарна інтерферометрія, гіперспектрометрія та ін.). Це сприяло реалізації таких актуальних природоресурсних і природоохоронних завдань, як аерокосмічні пошуки нафтогазових покладів, контроль і прогнозування врожайності сільськогосподарських культур, зменшення пожежонебезпечності лісів, боротьба з підтопленнями, паводками, вивчення екологічного стану територій та акваторій, оцінювання опускань земної поверхні в районах закриття вугільних шахт.

Вадим Іванович опублікував понад 600 праць, з них 30 монографій. Серед його учнів багато кандидатів і докторів наук.

Наводимо деякі публікації ювіляра (за роками видань):

1. Lyalko V.I. Calculation of Heat and Mass Transfer in the Earth's Crust (Algorithms and Programs). Publish. US Depart. of Interior and the National Science Found. Washington, D.C. Amering Publ. Co, New York — New Delhi, 1981. 150 p.
2. Лялько В.І., Шнюков Е.Ф., Иноземцев Ю.И. и др. Геология шельфа Украины. Твердые полезные ископаемые. Киев: Наук. думка, 1983. 200 с.
3. Лялько В.І., Митник М.М. Роль флюидного теплопереноса в еволюції литосфери. *Подземные воды и эволюция литосферы*. Москва: Наука, 1985. Т. 1. С. 124—180.
4. Лялько В.І. Тепломассоперенос в литосфере. Киев: Наук. думка, 1985. 259 с.
5. Лялько В.І., Митник М.М., Трифонов В.Г. и др. Космическая информация в геологии. Москва: Наука, 1985. 560 с.
6. Лялько В.І., Вульфсон Л.Д., Жарий В.Ю. та ін. Аерокосмічні методи у геокології. Київ: Наук. думка, 1992. 206 с.
7. Кутас Р.И., Чекунов А.В., Лялько В.І., Митник М.М. Термогеодинамическая модель эволюции астенолитов. *Геофиз. журн.* 1993. Т. 13, № 4. С. 3—12.
8. Лялько В.І., Федоровський О.Д. (ред.). Україна з космосу. *Косм. наука і технологія. (Дод. до журн.)*. 1997. № 3—4. С. 40—49.
9. Лялько В.І., Федоровський О.Д., Перерва В.М. та ін. Нові методи в аерокосмічному землезнавстві. Київ: Карбон, 1999. 263 с.
10. Лялько В.І., Федоровський О.Д., Рябоконтенко О.Д. та ін. Україна з космосу: (Атлас комп'ютерно дешифрованих космознімків). *Косм. наука і технологія. (Дод. до журн.)*. 1999. 58 с.
11. Нові методи в аерокосмічному землезнавстві: Методичний посібник по тематичній інтерпретації матеріалів аерокосмічних зйомок: Лялько В.І. (відп. ред.). Київ, 1999. 263 с.
12. Лялько В.І., Федоровський О.Д. (ред.). Космос — Україні: (Атлас комп'ютерно дешифрованих космознімків). Київ: НАН України-НКА України, 2001. 109 с.
13. Довгий С.О., Лялько В.І. (ред.). Інформатизація аерокосмічного землезнавства. Київ: Наук. думка, 2001. 606 с.
14. Шестопапов В.М., Лялько В.І., Огняник Н.С. и др. Водообмен в гидрогеологических структурах Украины. Киев: Наук. думка, 1998—2001. Т. 1—4. 1461 с.
15. Аерокосмічні дослідження Землі: тенденції і перспективи: Лялько В.І. (ред.). *Косм. наука і технологія*. 2002. Т. 8, № 2/3. 206 с.
16. Державний стандарт ДСТУ 4220-2003 «Дистанційне зондування Землі з космосу. Терміни та визначення понять». Київ: Держспоживстандарт України, 2003. 18 с.
17. Словник із дистанційного зондування Землі: Лялько В.І., Попов М.О. (ред.). Київ: АБЕРС, 2004. 170 с.
18. Багатоспектральні методи дистанційного зондування Землі в задачах природокористування: Лялько В.І., Попов М.О. (ред.). Київ: Наук. думка, 2006. 356 с.
19. Изменения земных систем в Восточной Европе: Лялько В.І. (отв. ред.). Киев: Формант, 2010. 582 с.
20. Earth Systems Change over Eastern Europe. Groisman P., Lyalko V. (Eds.). Kyiv: Akadempriodyka, 2012. 488 p.
21. Парниковий ефект і зміни клімату в Україні: оцінки та наслідки: Лялько В.І. (ред.). Київ: Наук. думка, 2015. 283 с.
22. Zagorodny A., Yermoliev Yu., Bogdanov V., Heyetz V., Knopov P., Kostyuchenko Yu., Kulik M., Libanova E., Lyalko V., Zgurovsky M. Robust Food Energy Water Security Management for Sustainable Socioeconomic and Environmental Development: Methodological Challenges. The Howard Raiffa Systems Analysis 2015 PASA Conference (Laxenburg, November 11-13, 2015). Laxenburg, Austria, 2015.
23. Lyalko V., Ivanov S., Starodubtsev V., Palamarchuk J. (2017). The Effects of Institutional Changes on Landscapes in Ukraine. In: Gutman G., Radeloff V. (Eds.) *Land-Cover and Land-Use Changes in Eastern Europe after the Collapse of the Soviet Union in 1991*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-42638-9_6222
24. Довгий С.О., Лялько В.І., Бабійчук С.М., Кучма Т.Л., Томченко О.В., Юрків Л.Я. Основи дистанційного зондування Землі: історія та практичне застосування: навч. посібник. Київ: Ін-т обдарованої дитини НАПН України, 2019. 316 с.
25. Лялько В.І., Сахацький О.І., Жолобак Г.М., Апостолов О.А., Єлістратова Л.О. Вивчення динаміки середньорічних показників валової первинної продуктивності території України впродовж 2000—2010 рр. *Взаємозв'язки в системі продовольство, енергія та вода для сталого розвитку: інтегроване моделювання та надійне управління*: Загородній А.Г., Єрмольєв Ю.М., Богданов В.Л. та ін. (ред.). Київ, 2020. С. 119—157.

26. Вадим Іванович Лялько: Попов М.О. (відп. ред.); ДУ «Науковий центр аерокосмічних досліджень Землі ІГН НАН України». Київ: Академперіодика, 2021. 115 с. (Біобібліографія вчених України).

Учений веде велику організаційну і педагогічну роботу. Головує в Науковій раді НАН України з вивчення природних ресурсів дистанційними методами, спеціалізованій ученій раді при ЦАКДЗ ІГН НАН України із захисту докторських та кандидатських дисертацій. Він — редактор єдиного в Україні електронного журналу «Український журнал дистанційного зондування Землі», член редколегій журналу «Космічна наука і технологія» та «Геологічного журналу»; науковий керівник проекту дослідження природних ресурсів аерокосмічними засобами в рамках Національної космічної програми України. Вадим Іванович виступає координатором ВНЗ НАН України у вітчизняному проекті — частині Міжнародної програми «Глобальна система систем обстеження Землі» (GEOSS), Європейській програмі «Глобальний моніторинг для навколишнього середовища та безпеки» (GMES). В.І. Лялько бере активну участь у міжнародних наукових контактах, про що свідчать неодноразові виступи на різноманітних форумах, публікації в зарубіжних виданнях, гранти міжнародних наукових фондів, космічних агентств Німеччини, Франції, Європи, а також обрання його до складу Міжнародної академії астронавтики.

Ювіляр — лауреат Державних премій України в галузі науки і техніки (1989, 2004), Премії ім. В.І. Вернадського НАН України (1986), заслужений діяч науки і техніки України (1997). Його вдостоєно низки нагород: орден «За за-

слуги» II та III ступенів, Почесна грамота Верховної Ради України, почесні відзнаки «За наукові досягнення» НАН України, «За заслуги в розвідці надр» Геологічної служби України, «Почесний працівник та ветеран космічної галузі України» Національного космічного агентства України, «Золотий знак» Спілки геологів України та ін.

До цього короткого нариса не увійшла інформація про десятки експедиційних робіт, проведених Вадимом Івановичем не тільки в усіх регіонах України, а й на Далекому Сході та в республіках Середньої Азії. Протягом багатьох років було виконано дослідження по оцінці запасів підземних вод та проведено аерокосмічні пошуки корисних копалин. Не відображено тут і понад 30 відряджень у далеке зарубіжжя (Японія, Німеччина, Франція, Італія, Австрія та ін.) для участі у міжнародних наукових форумах і виконання спільних досліджень.

В рік свого 90-річчя та 65-річчя наукової діяльності ювіляр, як і завжди, багато і плідно працює, перетворюючи у реальні практичні досягнення ті наукові напрацювання, яким він присвятив своє життя. Усім, кому доводилося спілкуватися з вченим, відома його цілеспрямованість, ерудованість, вміння проводити дослідження на сучасному науковому рівні і доводити їх до практичних результатів. Широкий кругозір, почуття гумору, принциповість, реальна допомога тим, хто її потребує, — ось риси, які притаманні ювілярові.

Наукова громадськість, колеги, друзі щиро вітають Вадима Івановича Лялька з ювілеєм, бажають активного довголіття, творчої наснаги, нових наукових досягнень.

90th ANNIVERSARY OF ACADEMICIAN OF THE NAS OF UKRAINE VADYM IVANOVYCH LYALKO

A brief review of the biography and scientific achievements of Academician of the NAS of Ukraine V.I. Lyalko on the occasion of the 90th Anniversary.

Keywords: *Vadym Ivanovych Lyalko; biography; hydrogeology; hydroecology; geothermics; remote sensing.*